

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

“КОББ-500” БРОЙЛЕР КРОССИНИНГ ГЎШТ МАҲСУЛДОРЛИГИ

Турганбаев Р.У., Жолдасбаев Б.А., Оринбаев Б.П.

Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети Нукус филиали

Кириш. КОББ-500 кроссига мансуб бройлер жўжаларининг гўшт сифати, озиқлантириш усули, жинси ва сўйиш ёшига қараб, замонавий бройлер кроссларининг гўшт сифати, айниқса, энг қимматли бўлган кўкрак мушакларининг маҳсулдорлиги билан фарқланади.

Бройлер етилиш даражаси ўсиш интенсивлигига ва жинсига ҳам боғлиқ бўлиб, айрим маълумотларда келтирилишича, 8 ҳафталик ёшда эркак бройлерларнинг тирик вазни урғочиларига нисбатан 20-25% га юқори, тирик вазннинг 1 кг ўсиши учун ем нархи эса 9,5-10% ни ташкил қилади. Шу билан бир қаторда 42 кунлик тирик вазндаги диморфизм эркаклар фойдасига 17%, тирик вазн ўсиши бирлигига уларнинг озуқа харажатлари эса 6,0% паст эканлиги аниқланган.

Ҳозирги вақтда замонавий кросслардан бройлер гўшти етиштириш муддати сезиларли даражада қисқарди, бу уларнинг юқори ўсиш суръати билан боғлиқлини исботлайди.

Кўпгина тадқиқотлар шуни кўрсатдики, ўсиш даври қанчалик қисқа бўлса, ишлаб чиқариш ресурсларидан шунчалик самарали фойдаланилади, чунки паррандаларнинг ёши ошиб бориши озуқа маҳсулотлари учун тўлов қиймати камаяди.

Аммо муайян шароитларда бройлер гўштини етиштириш муддатларининг ошиши иқтисодий жиҳатдан самарали ҳисобланади. Сабаби ёш жўжаларнинг пол тўшама материалларини сотиб олиниши, жўжалар катакларини тайёрлаш, электр ва иссиқлик учун сарфланадиган қўшимча харажатларни камайитириш билан боғлиқдир.

Юқоридаги фикр ва мулоҳазалдан келиб чиққан ҳолда, шуни таъкидлаш мумкинки, маълум кросс бройлер товуқлари учун уларнинг биологик хусусиятларидан келиб чиқиб, уларнинг якуний тирик вазни, гўшт сифати, ўсиш даври, ишлаб чиқариш самарадорлиги каби кўрсаткичларнинг тўғри комбинациясини топиш муҳим аҳамиятга эга.

Асосий қисм. Бизнинг тажриба ишларимиз натижаси бўйича олинган маълумотлар 1-жадвалда келтирилган.

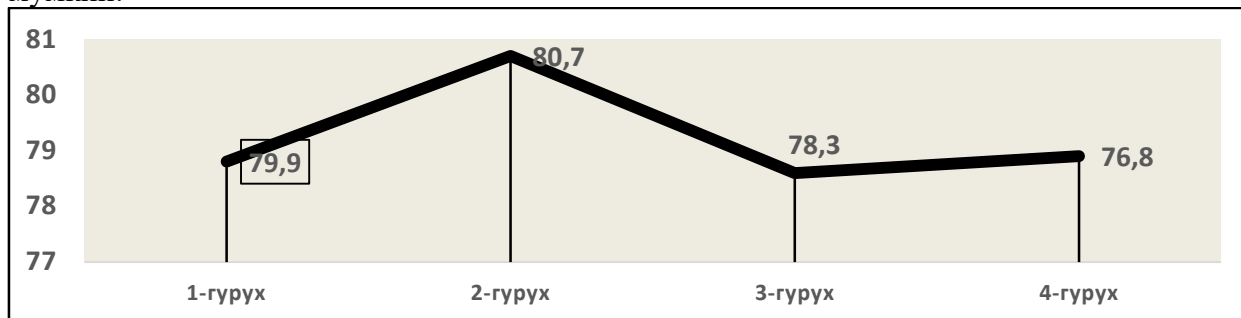
1-жадвал

№	Кўрсаткичлар	I -гурух 0 % (n=10)	II-гурух +5% (n=10)	III-гурух +10% (n=10)	IV-гурух +15% (n=10)
1	Сўйим олди тирик вазни, г.	2604,90±4,88	2812,40±11,13*	2533,50±9,73 ***	2435,00±7,58 ***
2	Ярим тозаланган тана вазни, г	2081,07±3,79	2269,5±8,98***	1983,6±7,62***	1870,11±5,81 ***
3	Сўйим чиқими, %.	79,9	80,7	78,3	76,8

Изох: *P<0,5***P<0,001

Ушбу жадвал маълумотларидан кўрииб турибдики, ярим тозаланган тана вазнининг сўйим олди тирик вазни фоиздаги нисбати аниқланиб, ушбу кўрсаткичларда I-гурухдагиларда (0 %)-79,9 %-ни, II-гурухдагиларда (+5 %)-80,7 %-ни, III-гурухларда (+10 %)- 78,3 %-ни ва IV-гурухдагиларда (+15%)-76,8 %-ни ташкил қилди. Сўйим чиқими бошқа

гурӯҳдагиларга нисбатан анча юқори бўлди. Бундай фарқланишни 1-расмдан яққол кўриш мумкин.

1-расм. Сўйим чикими, %

1-расм маълумотларидан шунини айтиш мумкини, назорат гурӯҳдагиларга (0 % ипак ғумбаги) нисбатан II-гурӯҳдагиларда (+5 % ипак ғумбаги) кўшимча берилган жўжалар сўйим чикими +0,8 %-га устунлик қилган бўлса, III-гурӯҳларда (+10 % ипак ғумбаги) -1,6 %-га кам ва IV-гурӯҳдагиларда (+15 % ипак ғумбаги) -3,1 %-га кам қилди (2-расм).

2-расм. Назорат гурӯҳига нисбатан сўйим чикимининг фарқланиши, %

Хулоса. Бройлер гўшти етиштиришда озука рационига 5 %-ли ипак ғумбаги берилган жўжаларда гўшт маҳсулдорлиги устунлик қилди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Буяров, В. С. Как в рекордные сроки вырастить супербройлера. /В. С. Буяров // Животноводство России. -2005. -Май. - С. 19-20.
2. Буяров, В. С. Оптимальный микроклимат как элемент энерго- и ресурсосбережения в животноводстве и птицеводстве / В. С. Буяров, В.А.Бородин // Сб. науч. тр. ученых Орловской области / Орловский ГТУ. - Орел, 1999. - С. 129-130.
3. Соболева, У. Эффективность выращивания крупных бройлеров. Птицеводство. 1986. №11. С.38-39.
4. Столляр, Т. А. Новые технологии в птицеводстве. Ж. Животноводство России. -2004. Август. С.50-51.
5. Хасанов, И. Тенденции развития мирового птицеводства. Ж. Птицеводство. 1977. №5. С.36-38.
6. Shavkat, A., Kural, A., & Gayratdin, O. (2025). ORGANIZATIONAL SYSTEM OF PERSONNEL POLICY AIMED AT IMPROVING THE QUALITY OF

EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions, 2(4), 98-102.

7. Sh, A. va Taylakov, TI (2020). Paramfistomatoz sistematikasi, diagnostika usullari, epizootologiyasi, patogenez, kasallikning kelib chiqishi va yangi davolash usullari. Amerika veterinariya fanlari va yovvoyi tabiatni kashf qilish jurnali , 2 (06), 1-6.
8. Avezimbetov, S. D., Togaymuradov, M. S., & Bazarbaeva, A. A. (2021). Induction of superovulation in cattle. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(10), 1778-1781.
9. Dosumbetovich, A. S., & Komoladdinovich, K. S. (2021). New effective methods of treatment of persistent infertility in cows.
10. Shavkat, A., Kural, A., & Maryam, Y. (2025). THE IMPLEMENTATION MECHANISM OF DIGITAL TRANSFORMATION TO ENHANCE EDUCATIONAL EFFICIENCY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions, 2(4), 93-97.

“BROILER GO’SHTINI YETISHTIRISHDA GERMANIYA TAJRIBASI”

Turgunbaev R.U¹., Umirov N.D².

*¹Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

²Toshkent davlat agrar Universiteti

Kirish. Germaniyaing axolisi 83mln 631 ming kishini tashkil qiladi. Germaniya boʻylab taxminan 626,7 mln broiler tovuqlari 2024 yili boqilgan va shuning teng yarmi Niedersachsen viloyatiga toʻgʻri keladi. 95% dan ziyod Broiler tovuqlari intensiv ravishda, 4 haftadan 6 haftagacha va oʻrtacha vazni 1,5 kg dan 2,7 kg tirik vazngacha boqiladi. Broiler tovuqlarini saqlashda; yopiq tovuqxonalar, xavo kirgizish ventillari, xavo soʻrish ventilyatorlari, yaʼni majburiy xavo aylantirish sistemasi (salbiy bosim) dan foydalaniladi. Kishi boshiga Germaniyada 14,6 kg tuxum va 13,9 kg Broiler goʻshti istemoli toʻgʻri keladi.

Germaniyada ananaviy marketing va integratsiya strategiyasi zanjirli vertikal ishlab chiqarish bilan ifodalanadi. Bu oʻz ichiga yem zavodi, Ota ona zotlar xoʻjaliklari, joʻja ochirish sexlari, Broiler boquvchilar va broiler tovuqlarini soʻyuvchi sexlari bir birlari bilan integratsiyalashgan va aniq kelishuvlar asosida birga ishlashadi. Bu zanjirli Sistemada xamma yoʻnalsihlar oʻz vazifalarini aniq bajarishsa, Sistema muammosiz ishlaydi va bu zanjirda qatnashgan har bir soxaga foyda blan chiqadi.

2009 yili 1 Oktyabrdan boshlab Germaniya Federal kengashi “Hayvonlarni himoya qilish-foydali xayvonlarni saqlash tartibi toʻgʻrisidagi nizom” (Tierschutz-Nutztierhaltungsverordnung) qonuniga oʻzgartirishlar kiritdi. Bu qonunlar kitobining 4 boʻlimidagi Broiler tovuqlarini saqlashda qoʻyiladigan talablarni joriy qilishdi. Masalan 17 Paragrifda “Kasbiy Malaka” sertifikatini tartibga solindi.

Asosiy qism. Semirtirish jarayoni quyidagicha amalga oshirildi.

Bugungi kunda 3 xil semirtirish usullari bor; **Qisqa muddatli semirtirish** 28 kundan 30 kungacha va tirikvazni 1550 gr dan 1750 gr gacha.

Va soʻyilgan tanasi asosan butunligicha, qisman boʻlingan, yangi (svejiy) yoki muzlatib quyilgan xolatda sotuvga chiqariladi. **1m² / 22 dan 24** gacha joʻjalar kirgiziladi. Va soʻyilayotgan kungacha **1m² / 35 kg** toʻgʻri keladi. Bu usulda 8,1 marttagacha bir yilda Broiler tovuqlarini saqlash mumkin. Goʻshtga nisbatan yem sarfi 1:1,60. “Hayvonlarni himoya qilish-foydali